

Una habitació a dins de casa

Per què és tan important per a la Mila, protagonista de 'Solitud', netejar a consciència l'ermita on s'instal·la al principi de la novel·la?

DETALL D'UN DELS QUADRES DEL DANÈS VILHELM HAMMERSHØI. WIKIPEDIA

NAJAT EL HACHMI

“La Mila passà deu o dotze dies en plena ubriaquesa de dona: netejava.” Aquest és el començament del capítol quart de *Solitud*, un dels més sensuals de la novel·la, en què la protagonista viu amb intensitat el procés de neteja de l'ermita. Vaig comparar la Mila amb la mare reagrupada de *L'últim patriarca* precisament per aquests passatges: la mare de la meua protagonista, com l'heroïna de Caterina Albert, es posa a feinejar quan arriba a casa el marit i converteix un lloc caòtic i pudent en un espai més o menys habitable. El paisatge domèstic pateix així un procés de transformació que el converteix en un entorn ordenat, net i agradable, en llar. Per això en començar el següent capítol el narrador diu: “La Mila quasibé tenia acabat l'arranjament de l'ermita i ja no s'hi sentia forastera”. Aquesta modificació de la realitat que implica la neteja va ser llegida pels crítics contemporanis de l'autora i molts de posteriors com a anàleg al procés transformador que porta a terme l'artista, en concret el modernista.

Personalment no m'ha costat acceptar aquesta interpretació perquè entenc l'escriptura com a ordenament d'un món caòtic, absurd i sense sentit que pot adquirir una mica de coherència quan passa per la manipulació de la creació literària, però també és cert que aquesta visió parteix de la necessitat d'encaixar l'obra en el cànon imperant d'aleshores, un cànon evidentment androcèntric. En el magnífic estudi que va fer Francesca Bartrina sobre Víctor Català, *La voluptuositat de l'escriptura* (Eumo, 2001), hi ha una altra mirada que consisteix a reivindicar-ne la subjectivitat femenina i la càrrega eròtica. Una càrrega ja defensada, segons remet Bartrina, per Gabriel Ferrater, que el 1967 va qualificar *Solitud* “d'al·lucinaació eròtica” pels nombrosos símbols sexuals que hi són presents.

Apropiar-se el lloc netejant

Per a mi aquesta descripció de les tasques de neteja i ordenació dels espais domèstics són ara una expressió de la sexualitat femenina i una manera d'exercir el poder sobre l'únic món reservat fins no fa gaire a les dones, el món de dins de les cases. Són mestresses, elles, en aquest àmbit i així els treballs que hi porten

a terme esdevenen actes conscients d'exercici del seu poder limitat però sovint absolut a dins de la llar. L'acte de netejar no deixa de ser, en aquest sentit, una acció d'apropiació del lloc.

D'altra banda la casa també és un espai refugi. Molt abans de Virginia Woolf i la seva “habitació pròpia”, tal com fa notar la crítica esmentada, Caterina Albert ja parlava del seu niu sota teulada, les golfes on escrivia. Aquest refugi necessari per a la creació literària esdevé contradictori pel fet d'estar situat a dins de l'àmbit domèstic: és el lloc que permet l'exercici de llibertat individual que és l'escriptura, però s'inscriu dins del que ha estat imposat a les dones.

A *Teoria psicoanalítica de la neurosis*, Otto Fenichel posa exemples de situacions d'ansietat que representen temptacions inconscients i descriu el que és l'origen d'algunes agorafòbies: “La idea que un espai obert és concebut inconscientment, en general, com una oportunitat d'aventures sexuals”. També hi ha una síndrome anomenada *de la mestressa de casa* més vinculada als trastorns obsessius compulsius en què la persona es dedica de manera exagerada a la neteja. Són coses diferent però qui sap si tenen la mateixa arrel, la por a sortir al món exterior, fora dels límits segurs de la casa, ple de perills i temptacions. No tenim cap notícia que Caterina Albert fos agorafòbica, ni patís cap síndrome semblant a l'esmentada però la manera com l'empordanesa va mantenir-se al marge dels cercles literaris adduint que havia de fer front a les seves obligacions domèstiques farien pensar en aquesta por a sortir al món. L'escàndol que van provocar les seves primeres aparicions sense el pseudònim masculí segur que devia tenir molt a veure amb el seu autoaïllament, però quan les normes socials imposen a les dones la reclusió no hi ha manera d'esbrinar quines d'entre elles no surten per por de si mateixes i la seva sexualitat. ➡

EL REFUGI NECESSARI PER A LA CREACIÓ LITERÀRIA ESDEVÉ CONTRADICTORI EN ESTAR SITUAT A DINS DE L'ÀMBIT DOMÈSTIC

L'ESCUMA DE LES LLETRES

LLUÍS A. BAULENAS

Les 50 ombres de 'Solitud'

Un dels trets que sobten més quan llegeixes *Solitud* per primer cop és la profunditat i alhora el poc pudor quan es tracten temes morboses. La morbositat està present en tot el llibre i és fantàstic adonar-te de com l'autora es va deixar anar. El poder de la passió, la sensualitat, la sexualitat, els desitjos inconfessats que tot d'una li esclaten a la protagonista només transitar de la terra baixa a la terra alta són espectaculars. L'amor no correspost, la tragèdia, que inclou violació per part de la figura pràcticament animal del personatge de l'Ànima, la presència del marit babau i impotent... Sembla com si la mateixa muntanya enfortís i multipliqués les necessitats dels sentits (cosa que no passava a la terra baixa). És obvi que la novel·la té molts altres mèrits, però aquesta torbació, aquesta atracció malaltissa per la banda morbosa i que tant fa patir la protagonista, n'és un dels eixos bàsics.

FES-ME MAL, SANT PONÇ

Una de les escenes simbòlicament potents i que ha donat lloc a interpretacions molt curioses basades en l'anàlisi psicoanalítica és la del somni que té la Mila la primera nit que passa a l'ermita. En aquest sentit, fins i tot per a un lector del segle XXI és fàcil adonar-se que ens trobem davant d'una autora valenta, que no dubta a utilitzar la imatge de sant Ponç, el sant oficial de la novel·la, d'una manera que avui en diríem políticament incorrecta. És un sant que no solament és lleig, d'aparença estafeta, sinó que és extremament profà i terrenal. En el somni que té l'ermitana, la protagonista, durant aquella primera nit que passa al seu nou destí, es perd per la muntanya. Veu dues llumetes en la foscor i se sent salvada. Hi va i són els ulls del sant. Ella s'espanta, intenta fugir, però el sant no l'hi permet d'una manera curiosa: es posa a llançar-li tot de boletes d'unes baies de la muntanya que ella nota com li baixen fins a la boca a través d'un forat que té entre cella i cella. Quan les boletes passen pel forat, li provoquen un mal ben viu. Ella li prega que s'aturi, que no li llanci més boletes, però el sant respon amb unes grans rialles. El punt de vista psicoanalista hi veu claríssimament l'atracció de l'ermitana per la lletjor i per allò salvatge i, sobretot, les seves ganes de ser penetrada i fecundada. Déu n'hi do.

Vet aquí una novel·la valenta d'una dona valenta. ➡

L'APARADOR MODERNISTA

ARA

FICCIO

'Els sots feréstecs' RAIMON CASELLAS (1901)

A *Els sots feréstecs*, primera novel·la modernista, Raimon Casellas explica el fracàs de l'artista en l'intent de transformar la societat. Els seus personatges principals són el bon mossèn Llätzer i la pèrfida Roda-soques. Edicions de 1984 en va publicar l'edició de Jordi Castellanos.

FICCIO

'El poble gris' S. RUSIÑOL (1902)

Santiago Rusiñol va exposar a les trenta narracions d'*El poble gris* una mirada irònica, relativista i escèptica que va ser descrita com a aterridora, terrible i devastadora. L'any de la publicació, el 1902, el pintor, dramaturg i novel·lista es trobava en un dels moments més prolífics de la seva carrera.

FICCIO

'Josafat' PRUDENCI BERTRANA (1906)

Josafat, de Prudenci Bertrana, planteja la relació sacrílega entre el personatge principal, que vol tirar endavant la seva vocació religiosa, i una prostituta. No va ser reeditada representant el text original –que havia patit diverses modificacions– fins que se'n va ocupar Xavier Pla per a Ela Geminada el 2014.